

बजेट

- नेपाल सरकारबाट कृषि अनुसन्धान परिषद् मार्फत प्राप्त अनुदान ।
- बिभिन्न राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाबाट प्रतिस्पर्धात्मक अनुसन्धान कार्यक्रमको लागि प्राप्त अनुदान ।
- अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाबाट सहकार्यमा संचालन गरिने परियोजनाको लागी प्राप्त रकम ।

जनशक्ति

- हाल ८ जना वैज्ञानिक, ६ जना प्राविधिक अधिकृत, १ जना लेखा अधिकृत, ७ जना प्राविधिक सहायक, १ जना प्रशासन सहायक, १३ जना प्राविधिक सहयोगी र १ जना भारी सवारी चालक गरि जम्मा ३७ जना कर्मचारीको दरबन्दी रहेकोमा ६ जना मात्र कार्यरत रहेका छन् ।

भौतिक संरचना

- पारिपाल्ले धनकुटामा २० हेक्टर क्षेत्रफलमा रहेको अनुसन्धान फर्म ।
- तन्तु प्रजनन्, किट, माटो, रोग र प्रशोधन परीक्षण प्रयोगशाला ।
- पुस्तकालय ।
- कार्यालय तथा कर्मचारी आवास भवन ।
- साधारण पूर्वाधार भएको तालिम भवन ।
- कम्प्युटर, प्रिन्टर, मल्टिमिडिया र फोटोकपी उपकरण ।
- संचारको लागि टेलिफोन, इमेल तथा इन्टरनेट सुविधा ।
- पाहुना घर तथा चमेना गृह ।

विकास गरिएका प्रविधिहरु

- सुन्तला, कागती र जुनारका अगौटे, मध्यम र ढिलो पाकने जातहरूको छनौट ।
- तराईमा बेमौसममा उत्पादन दिने कागतीको जातीय छनौट ।

- सुन्तला वर्ग फलफूलको रुटस्टकको लागि फल टिप्ने र बीउ छर्ने उपयुक्त समयको पहिचान ।
- सुन्तला वर्ग फलफूलको कलमी गर्न उपयुक्त समय, रुटस्टकको उचाइ र टनेलमा बिरुवा उमार्ने पद्धति विकास ।
- कल्ले कीरा र खराने रोग नियन्त्रण गर्न सस्तो मूल्यको विषादी पहिचान ।
- जुनारको फल कुहाउने कीरा तथा यसले आक्रमण गर्ने समय पहिचान ।
- सुन्तला वर्ग फलफूलको फल कुहाउने औँसा नियन्त्रण गर्न सफल विदेशी प्रोटिन पासोको छनौट र सस्तो स्वदेशी नियन्त्रण प्रविधि विकास ।
- जरा कुहाउने रोग नियन्त्रण गर्ने रासायनिक तथा जैविक विषादीहरूको पहिचान ।
- सेलार स्टोरमा सुन्तला फल दुईदेखि तीन महिनासम्म भण्डारण गर्ने प्रविधि परिमार्जन ।
- सेलार स्टोरमा सुन्तला फलमा लाग्ने नीलो दुसी नियन्त्रण गर्ने कम हानिकारक रासायनिक तथा जैविक विषादीहरूको पहिचान ।
- हास भएका सुन्तलाका बगैँचाहरूलाई उचित खाद्यतत्व र रोग कीरा व्यवस्थापन गरि पुनर्जीवन दिने प्रविधि विकास ।
- सांकेतिक बिरुवा प्रयोग गरि ग्रिनिंग र ट्रीस्टेजा भाइरस रोग पहिचान ।
- तन्तु प्रजनन् प्रविधि प्रयोग गरि रोग मुक्त माउ बोट उत्पादन ।
- सुन्तलाजात फलका बगौँचामा उपयुक्त हुने अन्तरबालीको छनौट ।
- सुन्तलाजात फलफूलका जैविक सम्पदाको संकलन र संरक्षण ।

थप जानकारीका लागि:-

फोन. नं.: ०२६-५२२०५५

इमेल: ncrpdhankuta@gmail.com

वेबसाइट: www.ncrpdhankuta.narc.gov.np

राष्ट्रिय सुन्तलाजात अनुसन्धान कार्यक्रम

पारिपाल्ले, धनकुटा: संक्षिप्त परिचय

नेपाल सरकार
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्

राष्ट्रिय सुन्तलाजात अनुसन्धान कार्यक्रम

पारिपाल्ले, धनकुटा

पृष्ठभूमि

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् अन्तर्गत यस राष्ट्रिय सुन्तलाजात अनुसन्धान कार्यक्रम पारिपाल्ते, धनकुटाको स्थापना बाली तथा वस्तु अनुसन्धान कार्य गर्ने सोच अनुरूप भएको हो । यस भन्दा अघि यो कार्यक्रम विभिन्न सांगठनिक स्वरूपमा काम गर्दै आएको थियो । बि.स. २०१८ सालमा कृषि विभाग अन्तर्गत पारिपाल्ते धनकुटामा सुन्तलाबाली अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना भयो । आ. व. २०२३/२४ मा कार्य क्षेत्र विस्तार गर्ने योजना अनुरूप यस केन्द्रलाई अन्य बागवानी जन्य बाली समेत समेटि “बागवानी अनुसन्धान केन्द्र” नाम दिइयो । पछि यस केन्द्रको कार्यक्रमलाई अझ व्यापक बनाउने उद्देश्यले यसलाई “धनकुटा कृषि केन्द्र” मा परिणत गरियो । २०२९ सालमा स्थापना भएको सुन्तला बाली विकास कार्यक्रमलाई २०३१ सालमा पोखराबाट धनकुटाको यसै केन्द्रको परिसर भित्र स्थानान्तरण गरियो । २०४८ सालमा सुन्तलाबाली विकास कार्यक्रमको कार्यालय काठमाडौं, कीर्तिपुरमा सारियो र धनकुटामा केन्द्रको फार्म र कार्यालय मात्र राखियो । कृषि सम्बन्धी सम्पूर्ण अनुसन्धान कार्यहरू राष्ट्रिय कृषि अनुसन्धान तथा सेवा केन्द्र, खुमलटारबाट गराउने नेपाल सरकारको निर्णय अनुसार यस कार्यालयलाई पनि सोही सेवा केन्द्र अन्तर्गत राखियो । पछि २०४८ सालमा सेवा केन्द्र खारेज भई नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को स्थापना हुँदा यस केन्द्रलाई परिषद् अन्तर्गत राखी “कृषि अनुसन्धान केन्द्र” धनकुटा नामकरण गरियो । दीर्घकालीन कृषि योजनाको मर्म अनुरूप २०५७ सालदेखि “राष्ट्रिय सुन्तलाजात अनुसन्धान कार्यक्रम” को रूपमा यस कार्यालयले कार्य गरिरहेको छ ।

भौगोलिक अवस्थिति

राष्ट्रिय सुन्तलाजात अनुसन्धान कार्यक्रम कोशी प्रदेशको धनकुटा बजारबाट कागते बजार हुँदै ८.७ किलोमिटर उत्तर-पश्चिममा, धनकुटा नगरपालिका वडा नं. १० को पारिपाल्तेमा अवस्थित छ । यस कार्यक्रमको फार्मको उचाइ समुन्द्र सतहबाट १२०० देखि १३९० मिटर सम्म छ र यसको भौगोलिक अवस्थिति २७° १' उत्तर अक्षांश र ८७° १८' पूर्व देशान्तरमा पर्दछ ।

लक्ष्य

- नयाँ प्रविधिहरूको विकास गरि सुन्तलाजात खेतीलाई व्यवसायीकरण गर्दै सरोकारवालाहरूको आय स्तर र जीवन स्तर उकास्ने ।
- नयाँ प्रविधिहरूको प्रयोग गरि सुन्तलाजात बालीहरूको उत्पादकत्व तथा गुणस्तर वृद्धि गर्न सहयोग गर्ने ।

उद्देश्य

- जात, रोग तथा कीरा, नर्सरी, तन्तु प्रजनन, उत्पादनोपरान्त प्रविधि लगायत सुन्तलाजात सँग सम्बन्धित अन्य विषयमा अनुसन्धान गर्ने ।
- सुन्तलाजात फलफूलका आनुवंशिक श्रोतहरूको संकलन, संरक्षण तथा उपयोग गर्ने
- सुन्तलाजात बालीहरूको अनुसन्धान र विकासका कार्यक्रमका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरू सँग समन्वय गर्ने ।
- सुन्तलाजात फलफूलको विकासका लागि केन्द्रीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकार र नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्लाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक र नीतिगत सरसल्लाह र सुझावहरू प्रदान गर्ने ।

कार्यनिति

- सुन्तला वर्गका बालीहरूको खेती, व्यापार तथा प्रशोधनमा संलग्न सरोकारवालाहरूको आवश्यकता अनुसार प्रविधिहरूको विकास र बिस्तार गर्ने ।
- सुन्तलाजात फलफूलको रैथाने आनुवंशिक श्रोतहरूको पहिचान, संकलन, संरक्षण र उपयोग गर्ने ।
- नेपालको सुन्तला बालीको अध्ययन र अनुसन्धान सहयोग गर्न इच्छुक अन्तरराष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय संस्थाहरूको पहिचान र तिनिहरू सँगको सहकार्यमा आधारित परियोजना कार्यान्वयन गर्ने ।
- अनुसन्धानबाट प्राप्त नयाँ प्रविधि, सान्दर्भिक जानकारी, अनुसन्धान कृति, रैथाने ज्ञान तथा सीपहरू सम्बन्धी सूचना तथा तथ्यांक संकलन, प्रकाशन गरि लक्षित समूहहरूलाई, उपलब्ध गराउने ।

- नेपाल सरकारका सम्बन्धित निकायहरूको सहभागिता, सहयोग र सहकार्यमा बाह्य अनुसन्धान र कृषक तालिमका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- केन्द्रीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकार अन्तर्गतका कृषि निकायहरूलाई आवश्यक परेको सुन्तलाजात बालीका माउ बोटहरू तथा कृषकहरूलाई उन्नत जातहरूका कलमी बिरुवाहरू उपलब्ध गर्ने ।

कार्यपद्धति

- सुन्तलाजातको प्रविधि प्रसारमा संलग्न प्राविधिक, कृषक, व्यापारी तथा उद्यमीहरू सँगको छलफल र सर्वेक्षणको आधारमा अनुसन्धान मूलक समस्याहरूको पहिचान ।
- पहिचान गरिएका समस्याहरूलाई प्राथमिकिकरण गरि राष्ट्रिय रूपमा देखिएका प्रमुख समस्या समाधान गर्न अनुसन्धान परियोजना प्रस्ताव तयारी गर्ने ।
- प्रस्तावित अनुसन्धान परियोजनाहरूलाई कृषि अनुसन्धान परिषद् केन्द्रीय कार्यालय वा अन्य दात्रि निकायहरू समक्ष प्रस्तुत गर्ने ।
- प्रस्तावित अनुसन्धान परियोजनाले स्वीकृति प्राप्त गरे पछि अनुसन्धानको कार्य संचालन गर्ने ।
- अनुसन्धानबाट प्राप्त उत्कृष्ट नतिजाहरूलाई बाह्य अनुसन्धान कार्यक्रम मार्फत कृषकहरूका बगैँचामा पुनः मुल्यांकन गर्ने र कृषकले रुचाएका प्रविधिहरू कृषि प्रसार कार्यक्रम मार्फत अन्य सरोकारवाला निकायहरूलाई हस्तान्तरण गर्ने ।

साधन स्रोत

यस कार्यक्रमको बजेट, जनशक्ति तथा अन्य भौतिक संरचना सम्बन्धी विवरण यस प्रकार छन् ।